
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 658.15.001.18

Марина Олексіївна АНАНСЬКА

здобувач, старший викладач кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Одеський національний політехнічний університет
пр. Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна
E-mail: kafedra_OAiA@mail.ru
Телефон: +380487058431

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ананська М. О. Класифікація чинників впливу на бюджетування в системі управління промисловим підприємством [Текст] / Марина Олександрівна Ананська // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. – Том 13. – С. 275-280. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Визначено необхідність врахування чинників, які впливають на процес бюджетування в системі управління розвитком промислового підприємства, з метою забезпечення його ефективного функціонування. Проаналізовано праці видатних вчених та вивчена їх думка щодо чинників та характеру їх впливу на бюджетування. На основі певних ознак чинників впливу на процес бюджетування в системі управління розвитком промислового підприємства на різних стадіях застосування розроблено класифікацію. Остання уможливила комплексний підхід до вивчення характеру та наслідків впливу таких чинників на бюджетування. У результаті з'ясовано, що найбільшій увазі потребують внутрішні фактори, серед яких найвагомішими є законодавчо-правові, фінансово-економічні та ресурсні, які впливають на бюджетування на всіх стадіях його застосування та вимагають постійного моніторингу.

Ключові слова: бюджетування, чинники впливу, зовнішні чинники, внутрішні чинники, стадія застосування бюджетування, класифікація.

Марина Алексеевна АНАНСКАЯ

КЛАССИФИКАЦИЯ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА БЮДЖЕТИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Аннотация

Определена необходимость учета факторов, которые влияют на процесс бюджетирования в системе управления развитием промышленного предприятия, с целью обеспечения его эффективного функционирования. Проанализированы труды выдающихся ученых и изучено их мнение относительно факторов и характера их влияния на бюджетирование. По определенным признакам факторов влияния на процесс бюджетирования в системе управления развитием промышленного предприятия на разных стадиях применения разработана классификация, которая дала возможность комплексного подхода к изучению характера и последствий влияния таких факторов на бюджетирование. В результате выяснено, что наибольшего внимания заслуживают внутренние факторы, среди которых наиболее весомыми являются законодательно-правовые, финансово-экономические и ресурсные, влияющие на бюджетирование на всех стадиях его применения и нуждающиеся в постоянном мониторинге.

Ключевые слова: бюджетирование, факторы влияния, внешние факторы, внутренние факторы, стадия применения бюджетирования, классификация.

© Марина Олександрівна Ананська, 2013

Maryna Oleksiivna ANANSKA

Doctoral candidate, senior lecturer,
Department of Accounting, Analysis and Audit
Odessa National Polytechnic University
Shevchenko avenue, 1, Odessa, 65044, Ukraine
E-mail: kafedra_OAiA@mail.ru
Phone: +380487058431

CLASSIFICATION OF FACTORS INFLUENCING THE FUNDS' ALLOCATION WITHIN INDUSTRIAL ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Abstract

The necessity of taking into account the factors influencing the funds allocation process attribute to an industrial enterprise development management system, with the aim of that entity efficient operation providing is substantiated. The analysis includes studying the researches by eminent scientists in the field as well as their opinion onto the character of specific factors relevant contribution when forming the budget funds. There has been worked out the classification elaborated using the issued results refers to several features of factors influencing the industrial enterprises funds allocation principle constituent to the enterprise development management system at several stages of budgeting. The elaborated factors typology allows using a complex approach when investigating into those factors' character and their influence consequences for budget forming and applying. There has been revealed the key role of internal factors the most crucial among them are the normative and legislative ones, the financial economical ones and these related to resources, all the above having essential effects onto funds' allocation through whole budgeting cycle, requiring at the same time the continued monitoring of funds' gaining and use process.

Key words: funds allocation, influencing factors, external factors, internal factors, stage of budgeting, classification.

JEL Classification: M110, M290, M490

Вступ. В умовах постійної кризи національна економіка країни потребує структурної перебудови та реформування основних галузей промисловості, у тому числі машинобудування, з метою прискорення темпів зростання, підвищення інноваційної активності та створення конкурентоспроможних, інвестиційно-привабливих підприємств в умовах ринку.

Ефективна діяльність промислових підприємств у ринковому середовищі неможлива без упровадження новітніх технологій управління, які сприяють підвищенню ефективності та результативності функціонування підприємств та відповідають світовим стандартам. Однією з таких технологій є бюджетування. [1, с. 1].

Вагомий внесок у дослідження методологічно-практичних основ бюджетування на підприємстві зробили вітчизняні та іноземні вчені: Акчуріна Ю. Г., Бланк І. О., Бутинець Ф. Ф., Гамаюнов В. В., Голов С. Ф., Дугельный А. П., Квасницька Р. С., Ковтун С. А., Колеснік А. В., Комаров В. Ф., Качагіна Л. В., Квасній Л. Г., Компанець Н. М., Кузьмін О. Є. [9], Лихачова О. Н., Макаренко М. В., Мейтленд І., Мельник О. Г., Пенська І. О., Пушкарь М. С., Савчук В. П., Семенчук В. Г., Сизова Т. В., Сигел Дж. Г., Тарасюк М. В., Хруцький В. Є., Шеремет О. В. Шим Дж. К., Яковлев Ю. П. та інші.

Бюджетування як будь-яка технологія на підприємстві проходить декілька стадій застосування, серед яких: розробка, впровадження та використання.

На різних стадіях застосування на процес бюджетування в системі управління розвитком промислового підприємства впливають багато чинників, які не враховуються керівництвом або враховуються не у повному обсязі, що у майбутньому призводить до великих трудових і фінансових витрат на адміністрування системи бюджетування, неможливості зіставлення планових і фактичних показників з метою прийняття зважених управлінських рішень та неефективності самої системи бюджетування.

Питання впливу чинників на процес бюджетування висвітлені в роботах таких вчених, як Акчуріна Ю. Г. [2], Квасницька Р. С. [7], Колеснік А. В. [7], Компанець Н. М. [5], Макаренко М. В. [8], Мельник О. Г. [3], Пенська І. О. [4], Тарасюк М. В. [6], Семенчук В. Г. [2], Шеремет О. В. [1] та інших.

Однак залишилося недостатньо висвітленим питання визначення чинників та обґрунтування їх впливу на процес бюджетування на різних стадіях його застосування в системі управління промисловим підприємством. Відповідно, не сформована класифікація таких чинників за певними ознаками, яка б давала можливість комплексного підходу до їх вивчення.

Тому дослідження питання визначення і класифікації чинників та обґрунтування їх впливу на процес бюджетування на різних стадіях застосування є своєчасним і актуальним та підтверджує доцільність проведення подальших досліджень.

Формування мети статті та завдань. Метою статті є визначення та розробка класифікації чинників та виявлення і обґрунтування їх впливу на процес бюджетування в системі управління промисловим підприємством на різних стадіях застосування.

Досягнення поставленої мети зумовило вирішення наступних завдань:

- визначити фактори впливу на процес бюджетування;
- сформувати їх класифікацію за певними ознаками;
- виявити і обґрунтувати характер та наслідки впливу таких чинників на процес бюджетування в системі управління промисловим підприємством на різних стадіях застосування.

Виклад основного матеріалу. В умовах постійних змін ринкової ситуації та жорсткої конкурентної боротьби підприємствам необхідно звертати значну увагу на внутрішній стан фінансово-економічної діяльності та розробляти стратегію управління ресурсами підприємства, яка б дозволяла їм адаптуватися до змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі. Використання бюджетування як однієї з таких технологій у системі управління сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств в умовах ринкової економіки.

При цьому слід зауважити, що постановка системи бюджетування не може бути універсальною для всіх підприємств. Процес впровадження такої технології в систему управління підприємством є унікальним, тому що залежить від багатьох чинників. Особливої уваги потребують промислові підприємства, бо мають більш широкий перелік чинників впливу.

Найважливішою передумовою впровадження якісної технології управління є вивчення чинників впливу на процес бюджетування. Деякі фахівці, які займаються вивченням питань бюджетування, у своїх працях, звертали увагу на вищезазначену проблему.

Так Акчуріна Ю. Г. та Семенчук В. Г. виокремлюють серед факторів впливу на механізм бюджетування лише зовнішні: постачальники, посередники, споживачі, конкуренти, державну політику, засоби масової інформації, місцеве населення, законодавство [2, с. 283].

Мельник О. Г. вважає, що у процесі бюджетного планування необхідно враховувати чинники ризиків зовнішнього середовища (несприятливі зміни у податковому та митному законодавстві, розвиток інфляційних процесів, зростання банківських кредитних ставок, зниження платоспроможності споживачів тощо) та внутрішнього середовища (низька кваліфікація працівників, нестача необхідної інформації при прийнятті управлінських рішень, плинність кадрів тощо). При цьому, на її думку, розроблення

кожного бюджету організації повинно здійснюватись з урахуванням системи ризиків, що зумовлюються низкою чинників: фактором часу, відсутністю повної інформації, непрогнозованими випадковими подіями, недостатньою кваліфікацією розробників бюджетів [3, с. 91-92].

Пенська І. О. серед факторів впливу зазначає несприятливу законодавчу, податкову, регуляторну, регіональну політику; відсутність розвинутої інфраструктури підтримки та системи небанківського кредитування й мікrokредитування [4].

Компанець Н.М. виокремлює чинники впливу на стадії розробки бюджетування: відсутність зрозумілих стратегічних цілей у підприємств; нестабільність фіскальної політики держави; складність при визначенні потреб підприємства в ресурсах; недостатність досвіду самостійної постановки мети; недоліки чинної системи управлінського обліку; застарілі методи оперативного планування; відсутність кваліфікованих кадрів, обізнаних із сучасними методами планування; недостатній рівень розвитку інформаційних технологій [5, с. 3].

Тарасюк М. В. у своїй роботі розглядає чинники впливу на бюджетування на етапі впровадження. Усі вони поділяються на 3 типи: найсуттєвіші (нестабільність економічних умов, висока працёмісткість, висока вартість впровадження, необхідність розробки або закупівлі програмного забезпечення, відсутність фахівців), суттєві (необхідність приймати незаплановані рішення, взаємодія з іншими підрозділами, ризик несанкціонованого доступу до комп'ютерної мережі), менш суттєві (тривалий строк введення в дію, недостатність інформації, уведення помилкових даних) [6, с. 102-1033].

За результатами проведених досліджень на підставі праць видатних вчених та власного досвіду ми визначили перелік чинників впливу на процес бюджетування в системі управління розвитком промислового підприємства, розробили класифікацію за певними ознаками та визначили їх вплив на процес бюджетування на різних стадіях впровадження (рис. 1).

Усі фактори впливу поділяються на зовнішні – які не контролюються, але обов'язково повинні враховуватися та відстежуватися підприємством, та внутрішні – які контролюються і також потребують урахування та відстеження на різних стадіях застосування бюджетування на підприємстві. На стадії розробки системи бюджетування необхідно враховувати майже всі перелічені зовнішні та внутрішні чинники (рис. 1), з метою побудови якісної системи бюджетування.

Стадія впровадження передбачає відстеження та контроль за деякими найбільш важливими чинниками, за умови, що на стадії розробки всі інші були враховані.

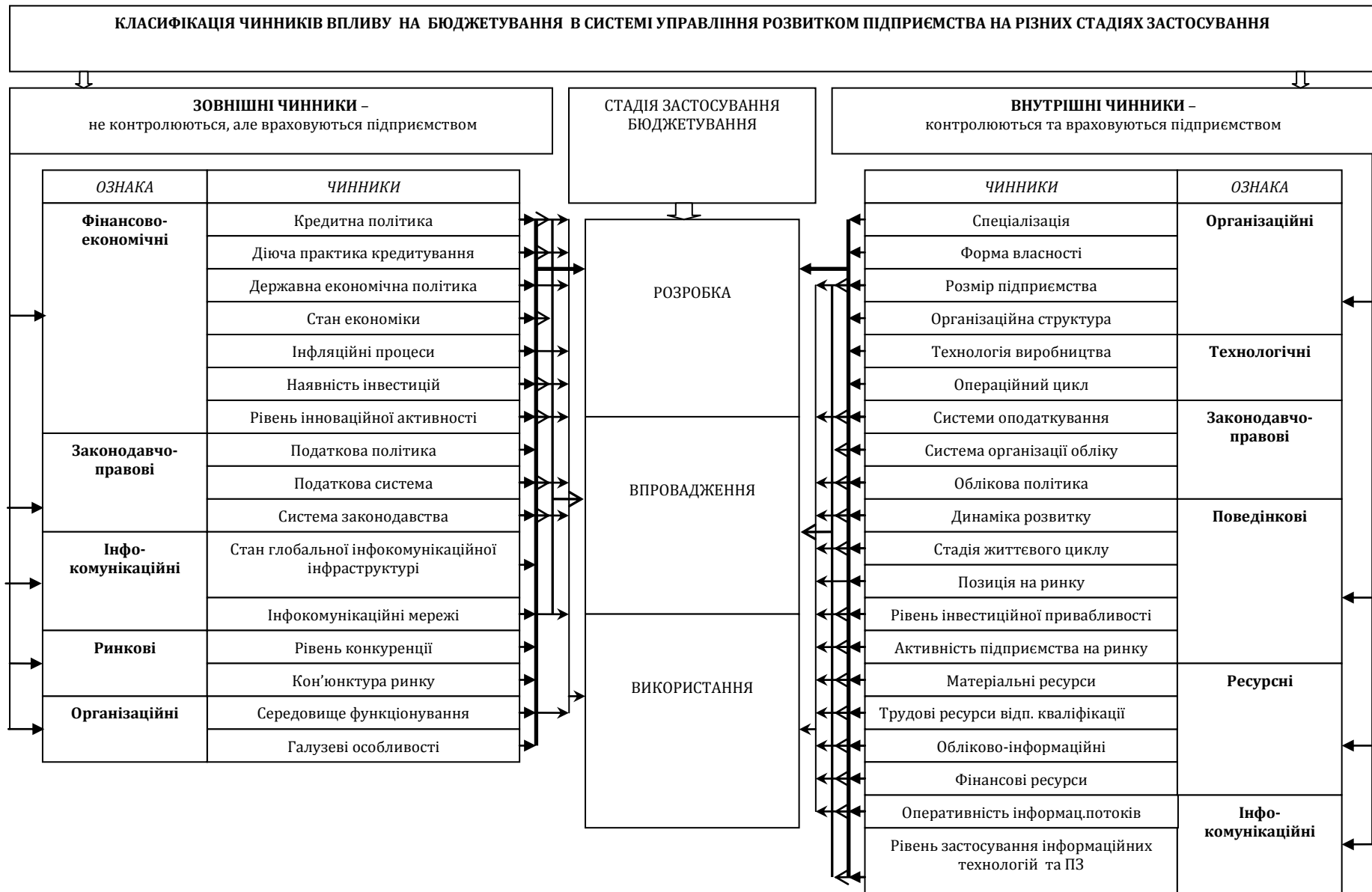

Рис. 1. Класифікація чинників впливу на бюджетування в системі управління розвитком підприємства*

* Власна розробка

Серед зовнішніх факторів до таких належать: чинна кредитна політика та практика кредитування, стан економіки, наявність інвестицій та рівень інноваційної активності, а також податкова система і система законодавства країни.

Найбільш важливими внутрішніми чинниками, які потребують відстеження та врахування на стадії впровадження, є розмір підприємства, система оподаткування та організації обліку підприємства, облікова політика, динаміка розвитку, стадія життєвого циклу підприємства, рівень інвестиційної привабливості та активність підприємства на ринку, ресурсні чинники (наявність матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних ресурсів та можливість їх отримання), а також рівень застосування інформаційних технологій та програмного забезпечення на підприємстві та оперативність передачі інформаційних потоків.

Стадія використання характеризується тим, що чинники впливу відстежуються протягом усього періоду використання бюджетування та у разі зміни характеру впливу того чи іншого чинника вносяться відповідні зміни в параметри системи бюджетування. Найбільшої уваги щодо відстеження на стадії використання серед зовнішніх чинників потребують: кредитна політика та практика кредитування, державна економічна політика, інфляційні процеси, наявність інвестицій та інноваційна активність, податкова система та система законодавства країни, наявні інфокомунікаційні системи та середовище функціонування; а серед внутрішніх: розмір підприємства, система оподаткування та облікова політика, динаміка розвитку, стадія життєвого циклу, позиція підприємства на ринку, рівень інвестиційної привабливості та активність підприємства на ринку, оперативність інформаційних потоків та ресурсні чинники.

На нашу думку, серед наведених факторів одними з ключових, що впливають на процес бюджетування на всіх стадіях застосування, є:

- зовнішні: кредитна політика, чинна практика кредитування, наявність інвестицій та рівень інноваційної активності в країні, податкова система і система законодавства країни
- внутрішні : розмір підприємства, система оподаткування, облікова політика, динаміка розвитку та стадія життєвого циклу підприємства, рівень інвестиційної привабливості та активність підприємства на ринку, ресурсні чинники та оперативність інформаційних потоків.

Побудова системи бюджетування для цілей управління безпосередньо залежить від розміру підприємства. Розмір підприємства впливає на всі стадії застосування бюджетування, тому що процес побудови та впровадження такої технології в системі управління великого підприємства є

більш складним, ніж на малому. При використанні системи бюджетування збільшення або зменшення розміру підприємства потребує значної її перебудови.

Чинник розміру підприємства прямо пов'язаний з ресурсними факторами впливу на систему бюджетування. Мале підприємство в сучасних обставинах майже завжди працює в умовах дефіциту трудових, фінансових та обліково-інформаційних ресурсів, що спричиняє проблеми вже на стадії розробки системи бюджетування. Як наслідок, необхідно завжди відстежувати такі чинники зовнішнього середовища, як кредитна політика держави та практика кредитування в Україні, що дасть можливість на будь-якій стадії застосування бюджетування володіти інформацією щодо можливості отримання кредитів та стежити за змінами умов кредитування з метою своєчасного залучення фінансових ресурсів. Останнє також залежить від таких зовнішніх факторів, як наявність інвестицій та рівень інноваційної активності в країні. У свою чергу отримання інвестицій залежить від рівня інвестиційної привабливості підприємства та його активності на ринку.

Обмеженість трудових ресурсів при застосуванні бюджетування не завжди проблема підприємств малого бізнесу, часто на великих підприємствах виникає дефіцит трудових ресурсів саме персоналу відповідної кваліфікації, що збільшує витрати на стадії розробки та впровадження.

Обмеженість факторів обліково-інформаційних ресурсів пов'язана з законодавчо-правовими зовнішніми та внутрішніми чинниками, які пов'язані між собою. Серед них основне місце займають податкова система країни та вибір системи оподаткування, система законодавства країни та система організації обліку і облікова політика підприємства. Вибір спрощеної системи оподаткування для малих підприємств передбачає спрощену систему обліку, що пов'язано з обмеженістю обліково-інформаційних ресурсів для застосування бюджетування ще на стадії розробки та передбачає постановку управлінського обліку на таких підприємствах, що не завжди є доцільним. Неправильно або не у повному обсязі організована система обліку на підприємстві будь-якого розміру також спричиняє дефіцит обліково-інформаційних ресурсів для розробки та впровадження бюджетування. Крім того, недостатній рівень застосування інформаційних технологій та програмного забезпечення на підприємстві призводить до неможливості використання бюджетування взагалі. Але поява нових можливостей інфокомунікаційних систем дає можливість збільшити оперативність інформаційних потоків з метою передачі та отримання інформації для прийняття

управлінських рішень.

Таким чином, найбільшої уваги щодо дослідження впливу факторів на бюджетування в системі управління промислового підприємства потребують фактори внутрішнього середовища, у зв'язку з тим, що підприємство контролює та може змінювати їх вплив. Але дослідження останнього на бюджетування факторів внутрішнього середовища необхідно проводити в безпосередньому зв'язку з зовнішніми чинниками, які впливають не тільки на стадії застосування системи бюджетування, а і на деякі внутрішні фактори.

Список літератури

1. Шеремета, О. В. Механізм бюджетування витрат операційної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами (машинобудування)» / О. В. Шеремета. – Хмельницький, 2009. – 19 с.
2. Акчурина, Ю. М. Особливості впровадження процесу бюджетування на машинобудівному підприємстві [Електронний ресурс] / Ю. М. Акчурина, Г. В. Семенчук // Прометей. – 2012. – №1(37). – С.282-286. – Режим доступу до журн.: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prom/2012_1/Semenchuk.pdf.
3. Мельник, О. Г. Бюджетування в системі управління підприємством: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / Мельник Ольга Григорівна. – Львів, 2004. – 254 с.
4. Пенська, І. О. Особливості бюджетування суб'єктів малого підприємництва [Електронний ресурс] / І.О. Пенська // Режим доступу до журн.: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2011_5/10.pdf.
5. Компанець, Н. М. Теоретичні принципи бюджетування [Електронний ресурс] / Н. М. Компанець // Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evkpi/2009/91.pdf.
6. Тарасюк, М. В. Бюджетування в торгівельних підприємствах та об'єднаннях: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / Тарасюк Михайло Вікторових. – К., 2005. – 413 с.
7. Квасницька, Р. С. Бюджетування на підприємстві: суть та основні передумови ефективного застосування [Електронний ресурс] / Квасницька Р. С., Колесник А. В. // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2011. – С. 247-250. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_4/247.pdf.
8. Макаренко, М.В. Оптимізація управління економічною діяльністю залізничного транспорту на принципах бюджетування: монографія. / М. В. Макаренко, Ю. П. Труханов. – К.: ДЕТУТ, 2012. – 295 с.
9. Квасній, Л. Г. Роль бюджетування в системі антикризового управління підприємства [Електронний ресурс] / Л. Г. Квасній // Інноваційна економіка. – 2012. – №3. – С.39-43. – Режим доступу до журналу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_3/39.pdf
10. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навч. посібник / [Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ножак Л. С. та ін.]. – Львів: Вид. НУ «Львівська політехніка», 2006. – 352 с.

References

1. Sheremeta, O. V. (2009). Mechanism of operational activity expenditures' budgeting, Khmelnytsky.
2. Akchurina, Yu. M. (2012). Peculiarities of implementing the funds' allocation process at a machine building enterprise. Prometheus, 1 (37), 282-286.
3. Melnik, O. G. (2004). Funds' allocation at the enterprise management system: dissert, Lviv.
4. Pens'ka, I. O. (2011). Peculiarities of budgeting the small business entities. Retrieved April 12, 2013, from : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2011_5/10.pdf
5. Kompanets, N. M. (2009). Theoretical principles of funds' allocation. Retrieved April 12, 2013, from : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evkpi/2009/91.pdf.
6. Tarasiuk, M. V. (2005). Budget forming at trading enterprises and mercantile business. Kyiv.
7. Kvasnytska, R. S. (2011). Industrial enterprise budgeting: essence and preconditions for efficient use. [e-resource] / Kvasnytska, R. S., Kolesnik, A. V. (2011). Stable development of economics, 247-250.
8. Makarenko, M. V., Trukhanov, Yu. P. (2012). Optimised management of the railway transport economical activity using the funds' allocation principles. Kyiv : DETUT.
9. Kvasniy, L. G. (2012). Budgeting role at the system of anti-crisis enterprise management. Innovation economics, 3, 39-43.
10. Kuzmin, O. E., Melnik, O. G., Nozhak, L. S. (2006). Budgeting the foreign trade activity of an enterprise. Lviv: Ed. by LNPU "Lvivska Politehnika".

Стаття надійшла до редакції 15.05.2013 р.

Висновки та перспективи подальших

розвідок. Розроблена класифікація чинників, виявлений і обґрунтований їх вплив на процес бюджетування в системі управління промислового підприємства на різних стадіях застосування надалі дадуть можливість більш глибокого дослідження їх впливу у різних комбінаціях на різні складові технології бюджетування та вивчення наслідків такого впливу з метою розробки і впровадження універсальної моделі бюджетування, що адаптується під різні фактори впливу.